



20

Obr. 20. Nyžnja Vyznycja, cerkev sv. archanděla Michaela, 18. století (rozebrána na začátku 30. let). Foto: Florian Zapletal, 1921.

To jsou útržky pouze dvou příběhů o záchraně dřevěných církví převozem na nová místa. Obě cirkve šťastně přečkaly období socialismu. Šelestovskou cerkev minuly barbarské protináboženské kampaně Sovětského svazu, kterým jinak padlo za obětí velké množství památek. Šelestovská cerkev byla ale nakonec nucena ještě jednou změnit své místo – v roce 1974 ji převezli do užhorodského muzea v přírodě, kde se nyní pyšní nejen svou krásou a talentem neznámých stavitelů, ale také podává svědectví o československém období v dějinách Zakarpát – o jeho přízni k starobylým památkám, které byly v tehdejším českém tisku označovány jako „největší bohatství východních Karpat“.

Mychajlo SYROCHMAN

Rudolf Hönigschmid: německý památkář v Československu

Do života, práce i četných dalších aktivit historika umění, památkáře a organizátora kulturní sféry Rudolfa Hönigsmida (25. ledna 1876 Hořovičky, Rakousko-Uhersko – 15. října 1967 Unterwösen, SRN)¹ se do určité míry promítlo vše, čím prošlo soužití Čechů a českých Němců v první polovině 20. století. Dosud jsme si prakticky neuvědomovali, že oscilace mezi

ignorancí, vzájemnou nevětrivostí a otevřeností ke spolupráci mezi oběma hlavními národnostmi českých zemí výrazně ovlivňovala i snahy o ochranu historických památek na tomto teritoriu.

Rudolf Hönigschmid pocházel z úřednické rodiny usazené ve středočeských Hořovičkách. Jeho mladší bratr Otto (1878–1945) byl významným chemikem, profesorem Německé technické vysoké školy v Praze (*Deutsche Technische Hochschule*). Po absolvování gymnázia v Litoměřicích nejprve studoval práva na Německé univerzitě v Praze (*Deutsche Universität in Prag*), později při zaměstnání dokončil také studium dějin umění u profesora Heinricha Alfreda Schmida (1863–1953) a germanistiky na téže univerzitě. Roku 1911 obhájil disertaci na téma profánních barokních staveb v Praze (*Die Profanen Barockbauten in Prag*).

Ještě během studií pracoval na pražském poštovním ředitelství. Po získání doktorátu z dějin umění nastoupil do c. k. Ústřední komise pro památkovou péči ve Vídni a v roce 1912 byl jmenován do funkce zemského konzervátora s pravomocí pro německé oblasti Čech. Posléze se stal vedoucím německé sekce zemského konzervátora (později Zemského památkového úřadu pro Čechy), jejímž druhým, technickým úředníkem byl architekt Karl Friedrich Kühn (1884–1945). Po vzniku Československé republiky v roce 1918 tato sekce zpočátku odmítla poslušnost nově vzniklému státu. Ještě do konce roku však oba její zaměstnanci svůj postoj změnili a sekce byla opětovně včleněna do památkového úřadu (tehdy již přejmenovaného na Státní památkový úřad). Se svolením ministerstva školství a národní osvěty, nejvyšší instance nového systému státní památkové péče, se stala v dané době jediným centrálním úřadem v Československu, kterému zůstalo právo německé korespondence a jehož kompetence se vztahovala pouze na území s převahou německého obyvatelstva. Tato situace však byla záhy kritizována jak ze strany jiných státních úřadů – ministerstvo financí např. upozorňovalo na nemožnost dělit přidělenou rozpočtovou položku –, tak ze strany různých českých a československých spolků (např. Klubu československých turistů), jejichž členové v ní spatřovali podporu autonomistických tendencí německého obyvatelstva. Představitelé osvětového odboru ministerstva školství a národní osvěty si jistě uvědomovali neudržitelnost rozdělení úřadu. Na druhou stranu však museli postupovat velmi obezřetně, protože státní památková péče se vzhledem k neexistenci zvláštního zákona a minimálním ohledům na ochranu památek v jiných platných legislativních opatřeních musela do značné míry spoléhat na zaangažování místních subjektů od majitelů památek přes zájmové spolky, podnikatele finančně schopné na opravy přispět až po konzervátory, kteří tvořili nejnižší stupeň státem garantované péče o památky. Ti všichni byli v německých regionech samozřejmě výrazně více nakloněni spolupráci s německými úředníky. V roce 1920 tak nejprve

■ Poznámky

1 Předkládaný text bohužel není zdaleka komplexní studií této z mnoha hledisek velmi zajímavé osobnosti ani hlubším ponorem do dějů, v nichž byl Hönigschmid zapojen. Chtěl by zatím spíše upozornit na téma či témata, která dosud byla v dějinách české památkové péče prakticky zcela pomíjena. Děkuji PhDr. Otakaru Kirschovi, Ph.D., za poskytnutí materiálů o R. Hönigsmidovi, které získal od jeho vnuka Johanna Hönigsmida.

Literatura k osobnosti R. Hönigsmida především: Erich Bachmann, Dr. Rudolf Hönigschmid 85 Jahre, *Stifter Jahrbuch* VII, 1962, s. 293–296. – Idem, Rudolf Hönigschmid zum 90. Geburtstag. Eine Laudatio von Prof. Erich Bachmann, *Mitteilungsblatt des Adalbert Stifter Vereins* XIV, 1966, Nr. 2, s. 1. – *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder*, Bd. 1, A–H, ed. Heribert Sturm, München 1979, s. 653. – Alfred Birk, *Die deutsche Technische Hochschule in Prag 1806–1931*, Festschrift im Auftrag der Professorenkollegiums, Prag 1931, s. 111. – Jan Blažek, Archeologie v okupovaném pohraničí 1938–1945 (Amt für Vorgeschichte a Josef Kern), *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945 V*, 2000, s. 139–150. – K. Erik Franzen – Helena Peřinová, Biogramme der Mitglieder der Historischen Kommission der Sudetenländer im Gründungsjahr 1954, in: *Die „sudetendeutsche Geschichtsschreibung“ 1918–1960: zur Vorgeschichte und Gründung der Historischen Kommission der Sudetenländer: Vorträge der Tagung der Historischen Kommission für die böhmischen Länder (vormals: der Sudetenländer) in Brünn vom 1. bis 2. Oktober 2004 aus Anlass ihres fünfzigjährigen Bestehens*, München 2008, s. 219–276. – Anna Habánová, *Liberec jako centrum německo-českého výtvarného umění v první polovině 20. století* (disertační práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2012. – Eduard Heindorfer, *Osudy Severočeského muzea v Liberci 1938–1945* (bakalářská práce), FF MU, Brno 2013. – Rudolf Hemmerle, Rudolf Hönigschmid, Kunsthistoriker und Landeskonservator – 50. Todestag, *Prager Nachrichten* LXVIII, 2018, Nr. 6, s. 14–16. – Otakar Kirsch, *Pozapomenutí nositelé paměti. Německé muzejnictví na Moravě*, Brno 2014. – Josef Peřina, *Zapomenutá tvorba. Němečtí spisovatelé severozápadních Čech 1800–1938* (Bibliografická příručka), Ústí nad Labem 2007. – Roman Prahel – Tomáš Sekyrka, Pokojný zápas obou kmenů v Moderní galerii (poznámky k německému odboru), in: Roman Musil et al., *Moderní galerie tenkrát* (kat. výst.), Národní galerie v Praze 1992, s. 37–45. – Lubomír Slaviček, heslo Hönigschmid Rudolf, in: Anděla Horová (ed.), *Encyklopedie českého výtvarného umění. Dodatky*, Praha 2006, s. 295. – Jiří Zálaha, Krumlovská madona, *Umění* XXXV, 1987, s. 260–264. [LS] Lubomír Slaviček, heslo Hönigschmid, Rudolf, PhDr., in: Lubomír Slaviček et al., *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800–2008)*, s. 465–466.

došlo ke sjednocení rozpočtu německé a české sekce, definitivně ale byly sloučeny až v závěru roku 1924, kdy dosavadní přednosta úřadu Lubomír Jeřábek odešel do penze a na jeho místo byl jako služebně nejstarší pracovník jmenován Rudolf Hönigsmid.² V dané době se stal zřejmě jediným vedoucím centrálního státního úřadu v Československu, který byl německé národnosti.³ Původní teritoriální kompetence obou oddělení byla však, byť neoficiálně, zachována i po tomto sloučení, němečtí úředníci zajišťovali agendu týkající se památek v německých okresech, čeští v českých okresech. Ze zachovaných dokumentů vyplývá, že tento stav přetrval celé období existence první republiky a byl oběma stranami ostražitě dodržován. V některých případech, například při přestěhování movité památky majitelem z německého do českého regionu, muselo až ministerstvo rozhodnout, do kompetence které z bývalých sekcí bude případ nadále spadat.

Ve své památkářské praxi, ukončené v této první fázi penzionováním v roce 1936, se tedy Rudolf Hönigsmid soustředil zvláště na památky v pohraničních německých regionech Čech. Angažoval se například při rekonstrukci litoměřické radnice, děkanského kostela v Mostě či kostela sv. Václava v Novém Sedle u Žatce. Do dějin české, či spíše středoevropské památkové péče se však navždy zapsal zvláště objevem Krumlovské madony v malém domku na okraji Českého Krumlova na tzv. Plešivci v roce 1910. Na pozoruhodnou sochu upozornil jako zemský konzervátor vídeňskou Ústřední komisi pro památkovou péči. Socha byla nakonec odkoupena vídeňským Uměleckohistorickým muzeem, v jehož sbírkách je dodnes. Pražské instituce v dané době nebyly schopné splnit finanční požadavky majitelky.⁴ Vina za to, že socha nakonec skončila ve Vídni, a nikoliv v Praze, byla později mnohdy kladena právě Hönigsmidovi.

Rudolf Hönigsmid byl během první republiky a v období 2. světové války velmi aktivní také v muzejní sféře. V letech 1920–1941 zásadním způsobem participoval na činnosti německého odboru Moderní galerie. V roce 1921 patřil k zakladatelům Svazu německých muzeí v Československu (*Verband deutscher Museen in der Tschechoslowakei*), na jehož činnosti se významně podílel po celé období první republiky.⁵ Mimo jiné díky svým dobrým vztahům s přednostou osvětového odboru ministerstva školství a národní osvěty Zdeňkem Wirthem (1878–1961) zajišťoval kontakt mezi ministerstvem a Svazem. Od roku 1937 byl státním muzejním inspektorem pro německá muzea v Čechách a na Moravě. Ve 20. letech se začal věnovat také pedagogické činnosti, a to na německé technice v Praze, kde přednášel nejprve dějiny umění a posléze (od roku 1932) také praktickou estetiku.

Od roku 1914 prakticky až do konce 2. světové války působil Hönigsmid ve Společnosti pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách (*Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst*

Obr. 1. *Portrét Rudolfa Hönigsmida, olej na plátně, 1949. Obraz v majetku Christopha Hönigsmida, jemuž děkuji za umožnění jeho publikování.*

und Literatur in Böhmen),⁶ instituce sdružující německé vědce, která byla protiváhou České akademie věd a umění. Zasedal zde ve vedení její uměleckohistorické komise.⁷

Hönigsmidovou velkou předností byl velký organizační talent, schopnost řešit konfliktní situace a smířovat osobnosti mnohdy značně rozdílných názorů. V roce 1933 psal Václav Mencil (1905–1978) Václavu Wagnerovi (1893–1962) o atmosféře v pražském památkovém úřadě: „*Jen na ten Váš úřad vzpomínám jako na zemi zaslíbenou: už to prostředí v paláci a zahradách, a pak ta příjemná osobní atmosféra, přímo otcovský poměr k panu Dr. Hönigsmiedovi* [!], *vzájemná kamarádská ochota, ale i úcta a hlavně: žádná nervozita, klidnost naprostá a jakýsi pocit bezpečnosti, jaký měl člověk jen doma u rodičů.*“⁸ Až do konce první republiky měl Hönigsmid zásluhu na prakticky každé meziválečné spolupráci Čechů a českých Němců v oblasti ochrany památek, dějin umění i muzejnictví. Příkladem může být vydavatelský projekt uměleckohistorické topografie, známých *Soupisů památek historických a uměleckých*, zahájený na konci 19. století Archeologickou komisí České akademie věd a umění. Na počátku 20. let 20. století se do jeho vydávání zapojila Německá společnost věd a umění Československé republiky. Zásadní podíl na tom, že obě instituce začaly o společném projektu jednat a že byly dohodnuty oboustranně akceptovatelné podmínky spolupráce, měl za německou stranu právě Rudolf Hönigsmid (za českou poté podobně tolerantní Antonín Podlaha).

Rudolf Hönigsmid byl jistě více organizátorem muzejnictví, výstav současného umění i památkové péče než badatelem. Přesto však publikoval řadu spíše kratších textů o gotickém a barokním sochařství či o barokní architektuře. Největší část jeho publikační aktivity patří českoněmeckým umělcům 19. a 20. století. Toto téma také shrnul ve 30. letech ve dvou rozsáhlejších textech.⁹ Podle Ericha Bachmanna¹⁰ se v roce 1962 v Hönigsmidově vlastnictví nalézal také rukopis *Soupisu památek pro politické okresy Most a Duchcov*, jehož napsáním byl skutečně Společností pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách pověřen.

Již krátce po svém penzionování v roce 1936 Rudolf Hönigsmid přesídlil do Liberce, kde nastoupil jako kustod Severočeského průmyslového muzea. Po odtržení Sudet na podzim roku 1938 byl postaven do čela památkové péče Říšské župy Sudety a současně nadále pracoval i v muzeu. V tomto roce také vstoupil do NSDAP (Národně socialistická německá dělnická strana, *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*),¹¹ což jeho nové pracovní postavení do určité míry



1

■ Poznámky

2 Kamil Novotný o tom později napsal, že Zdeněk Wirth „... způsobem více než taktním sloučil českou a německou sekci někdejšího Zemského památkového úřadu v Praze ve Státní památkový úřad pro Čechy v Praze, neobávaje se postavit v jeho čelo úředníka německé národnosti“. Kamil Novotný, Z. Wirth v ministerstvu školství a národní osvěty, *Zprávy památkové péče* II, 1938, s. 119.

3 Bylo to jistě možné i díky tomu, že pro něj nebylo žádným problémem vedení písemné agendy v češtině.

4 Objev učinil společně s tehdejšími chebským konzervátorem Richardem Ernstem (1885–1951). K okolnostem nalezení i prodeje sochy viz článek Jiřího Zálohy, *Krumlovská madona* (pozn. 1).

5 Podrobněji ke Svazu i Hönigsmidově angažmá v něm viz Kirsch, Pozapomenutí nositelé paměti. Německé muzejnictví na Moravě (pozn. 1).

6 Přejmenované roku 1924 na Německou společnost věd a umění Československé republiky – *Deutsche Gesellschaft der Wissenschaften und Künste für die Tschechoslowakische Republik*, po vyhlášení protektorátu Čechy a Morava přeměněna na Německou akademii věd v Praze – *Deutsche Akademie der Wissenschaften in Prag*.

7 Zápisy ze schůzí, Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., odd. dokumentace, fond Kunsthistorische Kommission, kart. 1, sv. 1.

8 Dopis Václava Mencila Václavu Wagnerovi, 26. 9. 1933, Literární archiv Památníku národního písemnictví, pozůstalost Václava Wagnera.

9 Umění Němců v republice Československé, in: *Československá vlastivěda, Díl VIII., Umění*, Praha 1935, s. 104–111. – Sudetoněmecké výtvarné umění od roku 1860, in: *Němci v Československé republice o sobě*, Praha 1937, s. 107–121.

10 Erich Bachmann, Dr. Rudolf Hönigsmid 85 Jahre (pozn. 1), s. 295.

11 Viz K. Erik Franzen – Helena Peřínová, Biogramme der Mitglieder der Historischen Kommission der Sudetenländer im Gründungsjahr 1954 (pozn. 1), s. 235. Předtím již

vyžadovalo. Jím vedený Úřad pro památkovou péči a muzejnictví (*Amt für Denkmalpflege und Museums-wesen*) byl součástí Oddělení pro péči o kulturu a spolitost při župní samosprávě (*Abteilung für Kultur und Gemeinschaftspflege*). Během války Hönigschmid vedl také Komisi pro umění a literaturu Sudetoněmeckého ústavu pro výzkum země a lidu (*Sudetendeutsche Anstalt für Landes- und Volksforschung Kommission für Kunst- und Schriftumsforschung*), která mimo jiné organizovala vydávání uměleckohistorických publikací vztahujících se k sudetskému regionu. Současně byl zástupcem předsedy sudetské odnože Svazu německých vlastivědných muzeí (*Verband der deutschen Heimatmuseen, Gauverband Sudetenland*). Za války byl Hönigschmid též odborným poradcem uměleckého spolku *Sudetenland*, založeného roku 1941 Konradem Henleinem (1898–1945), který se měl stát protiváhou staršího spolku *Metznerbund*. Toto sdružení, jehož oficiálním cílem byla podpora poezie, hudby a výtvarného umění, mělo od počátku značně nacisticky propagandistický ráz.¹²

Konec války zastihl Hönigschmida v Liberci, kde až do léta roku 1946 ochotně spolupracoval s československými orgány, kterým předal agendu Úřadu pro památkovou péči a muzejnictví a poskytl řadu cenných informací o veřejných i soukromých sbírkách deponovaných před postupující frontou a bombardováním v mnoha úkrytech po celých severních Čechách. Ještě v témže roce byl vysídlen do Německa, díky příměluvé Václava Wagnera¹³ do americké zóny, kde byly podmínky alespoň do určité míry lidštější než v sovětské zóně. Poté až do své smrti v devadesáti jedna letech žil v Unterwösenden v jižním Bavorsku v podhůří Alp. Zajímavé je, že i během této doby zůstával v korespondenčním styku s některými svými bývalými českými kolegy, například se Zdeňkem Wirthem.

Kristina UHLÍKOVÁ

■ Poznámky

musel zřejmě být členem Sudetoněmecké strany (*SdP – Sudetendeutsche Partei*), protože do NSDAP byly v roce 1938 přijímány pouze ty osoby, které do SdP vstoupily před 10. 4. 1938.

¹² O spolku i Hönigschmidově angažmá v něm viz Habanová, Liberec jako centrum německo-českého výtvarného umění v první polovině 20. století (disertační práce) (pozn. 1), s. 71–73.

¹³ Korespondence Rudolfa Hönigschmida Václavu Wagnerovi, Literární archiv Památníku národního písemnictví, pozůstalost Václava Wagnera.

Jindřich Ambrož (1878–1955): vynikající ochránce přírody a památek západních Krkonoš

Jindřich Ambrož se narodil 1. července 1878 v Humpolci do dobře situované rodiny. Jeho otec vlastnil menší soukenickou továrnu, a přál si proto, aby také syn vystudoval tamější tkalcovskou školu. Studium na ní ukončil v roce 1895 a poté se intenzivně zapojil do místního společenského života jako sportovec, sokol, zpěvák a ochotnický herec. Stal se také členem dělnického vzdělávacího spolku Svornost v Krnově, kde ovšem výraznější činnost nevyvíjel, neboť tu šlo především o morální podporu české menšiny v městě s výraznou převahou německého obyvatelstva. Poté v letech 1898–1901 absolvoval tříletou vojenskou službu u c. k. 21. pěšího pluku v Čáslavi a Kutné Hoře. V roce 1902 nastoupil v Humpolci na místo adjunkta městského úřadu.

O pět let později se mu naskytla možnost získat mnohem výhodnější místo městského tajemníka v Jilemnici a Ambrož je rád přijal. Odešel tak do Krkonoš, a jak se později ukázalo, bylo to štěstí jak pro město, tak i pro Krkonoše.

Hornatý kraj, do jisté míry podobný Humpolecku, mladému tajemníkovi učaroval a citově si jej zcela připoutal. Proto okamžitě vstoupil do zdejšího veřejného života a vedle výše uvedených sportovních aktivit se zapojil do činnosti zdejšího odboru Klubu českých turistů, Českého krkonošského spolku Ski, okrašlovacího spolku, Ústřední matice školské ad.

Těžištěm jeho činnosti se stala letní i zimní turistika. Mohl tak důvěrně poznávat hory a záhy se zařadil mezi jejich největší znalce. Po 1. světové válce začal v součinnosti s řadou odborníků pracovat na doplnění názvosloví našich nejvyšších hor. Nezřídka napravil omyly či špatné postupy při jeho formování (vyvrátil mimo jiné špatný překlad *Spindemühle* jako Vřetenový Mlýn a pomohl prosadit dodnes užívaný název *Špindlerův Mlýn*). Od roku 1920 pečoval také o vydávání kvalitních českých pohlednic s krkonošskou tematikou.

Ve stejné době (1922) se oženil s odbornou učitelkou jilemnické dívčí školy Ludmilou Jirsovou. Čas ukázal, že spolu nemohou mít děti, ale jejich vztah byl naplněn porozuměním a manželka se mu stala vydatnou pomocnicí v jeho snahách. Po Ambrožově skonu nějaký čas v jeho práci dokonce pokračovala.

Solidní hmotné zabezpečení a absence potomků umožnily Jindřichovi a Ludmille Ambrožovým řadu cest po naší vlasti i do zahraničí, díky nimž poznali nejmodernější trendy v turistice, ale též v ochraně přírody. Výsledkem bylo množství novinových článků směřujících k propagaci podobných aktivit v Krkonoších.

Ve spolupráci s podplukovníkem Matějem Semíkem Ambrož připravil a vydal řadu neobyčejně kvalitních, dodnes ceněných map. V té době již patřil pro vynikající

cí znalosti přírody, historie i památek mezi nejvýznamnější osobnosti meziválečné Jilemnice i celých Krkonoš.

V roce 1923 vydal publikaci *Výlety do Krkonoš, roku 1924 Průvodce po Krkonoších a Špindlerův Mlýn a okolí* a okamžitě tak jejich úroveň zastínil dosavadní publikace. V knižnici Klubu českých turistů vyšlo v roce 1935 nejzávažnější a dodnes oceňované dílo *Krkonoše*. Podílel se také na přípravě textů mnoha drobných prospektů. V tíživé protektorátní situaci sepsal roku 1941 dodnes známou brožuru *Jilemnice – výňatky z dějin a zvláštností města*.

Velmi se zasazoval o zlepšení dopravních spojů, v letech 1933–1938 působil jako člen železniční ředitelské rady v Hradci Králové a jistě i jemu náleží podíl na zavedení přímých rychlíkových vozů z Prahy do Rokytnice nad Jizerou, služby, o níž dnes můžeme jenom snít.

Osobně byl Jindřich Ambrož člověk čestný, poctivý, nesmírně pracovitý, někdy až pedanticky pečlivý. Díky tomu se nám zachovala značná část jeho korespondence i podrobně popsaných fotografií a negativů, jež během nespočetných cest po horách pořídil.

V roce 1935 odešel do výslužby, což mu umožnilo věnovat se ještě více ochranné, propagační a historické práci; stál u zrodu Horské záchranné služby (1935) a stal se předsedou místního odboru Klubu českých turistů (1935–1946), který vedl i v těžkých dobách okupace a vytvořil z něj platformu, na níž se mohli místní obyvatelé za skromných podmínek, leč bez větších problémů scházet, což se záhy projevilo prudkým nárůstem členstva. Oproti předválečné necelé stovce členů jejich počet rychle rostl a jenom v roce 1944 jich do klubu nově vstoupilo víc než sto a celkový počet dosáhl 364 osob. Jistě by se tak nemohlo stát bez promyšlené strategie a činnosti Jindřicha Ambrože a jeho nejbližších spolupracovníků.

Od roku 1936 pak zastával Jindřich Ambrož funkci konzervátora památkové péče a ochrany přírody. Navázal tehdy kontakt s řadou vynikajících odborníků a vytvořil rozsáhlé dílo. V oblasti ochrany krkonošské přírody se jeho osvědčenými spolupracovníky stali přední čeští botanikové, dr. Karel Kavina (1890–1948) a dr. Josef Šourek (1891–1968).

Ambrož studoval historické prameny a vynikající znalost němčiny mu dávala dobré předpoklady pro úspěchy v badatelské práci, spojené především s jeho konzervátorskou činností.

V roce 1938 podrobně mapoval změny hranic. Poté svou pozornost věnoval zejména neobyčejně obsáhlému soupisu starých a památných stromů, jehož dochované torzo dodnes slouží jako vynikající badatelský pramen. V těžké době vytvořil soupis zvonů a usilovně bojoval za záchranu těch historicky nejcennějších. V roce 1940 provedl výzkum hrobek v děkanském kostele sv. Vavřince v Jilemnici, ale způsob provedení výzkumu bohužel přinesl jen malý užitek a vlivem změny